

Alanya Kalesi'nin İnşasında Bulunan Selçuklu Emirleri

Mehmet Hacıgökmen*

* Prof. Dr. / Prof.

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü /
Selçuk University, Faculty of
Letters, Department of
History
hgokmen@selcuk.edu.tr
Konya / TÜRKİYE

Gönderim / Received:

19 Mart 2024

Kabul / Accepted:

8 Kasım 2024

Alan Editörü / Field

Editor:

Ayça Baydar

Öz

Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'da kalelerin çoğu terk edilmiş, boş kalmıştır. Ancak zaman içinde stratejik olarak önemli olan bazı kaleler Selçuklu fetihleri ile iskâna uğramış, ayrıca tahkimat yapılmıştır. II. Kılıç Arslan, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzeddin Keykavus, I. Alaeddin Keykubad döneminde, Konya başta olmak üzere Kayseri, Sivas, Malatya, Afyon, Erzurum gibi kalelerde eklemeler ve tahkimat yapıldığı görülmektedir. Bu sultanlar içinde en dikkat çeken sultan, I. Alaeddin Keykubad'dır. I. Alaeddin Keykubad tahta çıkışından itibaren (1220-1237) Selçuklu ülkesinde bulunan kaleleri tahkim etmeye başlamıştır. Sultan I. Alaeddin bu işe başkent Konya (Darü'l-mülk) ile başlamıştır. Sultan önce bir ferman çıkarmış, bütün emirlerin bu sur inşaatına katılmasını istemiştir. Tabii bu durum diğer Kayseri, Sivas gibi önemli şehirlere de yansımış, ülke sanki inşaat alanına dönmüştür. Sultan I. Alaeddin Keykubad Akdeniz'de, Antalya'dan sonra önemli bir liman olan Kalonoros (Alaiyye)'u fethettikten sonra, kalede mevcut genişleme tahkimat işine hemen başladığı görülmektedir. Dikkat çeken nokta, Sultan I. Alaeddin'in burayı çok sevdiği görülüyor. Sultan I. Alaeddin önce buraya ismini vererek sevgisini göstermiştir. Bu sevgi kitabelere de yansımıştır. Kitabelerde sanki bu bölgeyi aldığı için Allah'a şükretmektedir (el-minneti lillah). Kızılkuş, Tersane dahil kale surlarının büyük bir kısmını Sultan Alaeddin yaptırmış, kale suru inşaatına katılanlar Sultanın yakın hizmetinde (Emir- Candar, Otakbaşı, Şarabsalar) bulunan birkaç emirdir. Bu çalışmada Alanya (Alaiyye) surlarının inşasında bulunan emirler hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalonoros, Alanya, Emir Karaca, Yakut Otakbaşı, Eseddin Ayaz.

Seljuk Emirs Involved in the Construction of Alanya Castle

Abstract

After the Battle of Malazgirt, many castles in Anatolia were abandoned and left empty. However, some strategically important castles were later inhabited and fortified by the Seljuk conquerors. Castles such as Konya, Kayseri, Sivas, Malatya, Afyon, and Erzurum were improved and fortified by Kılıç Arslan II, Gıyaseddin Keyhusrev I, İzzeddin Keykavus I, and Alaeddin Keykubad I. Alaeddin Keykubad I is the most notable sultan among these rulers. After his accession to the throne (1220-1237), he began fortifying the fortresses in the Seljuk country, starting with the capital Konya (Darü'l-mülk). The Sultan issued an edict, requesting all emirs to participate in the construction of the fortifications. This initiative was also implemented in other important cities such as Kayseri and Sivas, turning the country into a construction site. After Sultan Alaeddin Keykubad I conquered Kalonoros (Alaiyye), an important port in the Mediterranean after Antalya, he immediately began expanding the fortifications. Notably, Sultan Alaeddin I had a strong affection for this place, as evidenced by his decision to name it after himself.

This affection is also reflected in the inscriptions. The inscriptions suggest that Sultan Alaeddin expressed gratitude to Allah for the acquisition of the region (*al-minneti lillah*). Most of the castle walls, including the Kizilkule and the shipyard, were built by Sultan Alaeddin himself, with the assistance of a few emirs who were in his close service (Emir-Candar, Otakbasi, Sharabsalar). This study aims to provide information about the emirs who participated in the construction of the walls of Alanya (Alaiyye).

Keywords: Kalonoros, Alanya, Emir Karaca, Yakut Otakbaşı, Esededdin Ayaz.

GİRİŞ

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin Anadolu'ya girişi ile beraber Bizans'ın yıllarca tahkim edip koruduğu, Anadolu'daki bazı yerleşim yerleri, şehir niteliğinden uzaklaşarak küçülmüş, gerilemiş, fakirleşmiş ve adeta köyleşmeye yüz tutmuştu. Tabii bu süreç içinde Bizans, Haçlı seferleri ile biraz güçlenmiş Türkler'in Anadolu'da ilerleyişini durdurmak için bazı kaleler inşa edip tahkim etse de, kalelerinin çoğu sarp, alanları küçük ve kasaba görünümündeydiler. Türkler zaman içinde elde ettikleri kaleleri, özellikle stratejik bakımdan önemli olan Erzurum, Sivas, Kayseri, Ankara, Afyon gibi kaleler onarılarak veya yeni parçalar eklenerek bazen yeniden yapılarak savunma hatlarını genişletilmiştir. Selçuklular döneminde kalelerin tahkimatıyla ilgili en dikkat çekici dönem, I. Alaeddin Keykubad dönemidir (1220-1237). Bu dönem Anadolu'da birçok kalenin tahkim edildiği ve yeniden yapıldığı dönemdir. Bunların sebeplerini açıklayarak konumuza geçelim: I. Alaeddin Keykubad'ın tahta çıktığında Moğollar, Çin dâhil Orta Asya'nın tamamı Horasan bölgesi Semerkand, Buhara, Azerbaycan, Kafkasya, Karadeniz'in kuzeyini istila etmiştir. Yani 1227 yılında Cengiz öldüğünde Moğollar Anadolu sınırına dayanmış bulunmaktaydı (Kafesoğlu, 1953, s. 105-36; Grousset, 1980 s. 186-250; Barthold, 1990, s. 405-487). Sultan I. Alaeddin dönemin siyasi dehası idi. O daha tahta çıkmadan evvel İslam dünyasını ve Anadolu'yu Moğol istilasına karşı korumanın planlarını yapmış, bir savunma politikası geliştirmiştir (Koca, 2009, s. 188-216). Amacı Moğol tehlikesini Anadolu'ya getirmemek idi. I. Alaeddin Keykubad bunun için Abbasi halifesine, Celaleddin Harezmsah'a ve Eyyubi mektuplar göndererek İslam dünyasını Moğol tehlikesine karşı birleştirmeye çalışmıştır. Ancak başarılı olamamış Yassıçemen savaşından sonra Oltu'dan itibaren Gürcistan'a kadar olan toprakları ve Ermeni ülkesinin fethini Melik Eşref'e bırakmıştı (İbn Bibi 1956 s. 410). Sultan I. Alaeddin Keykubad Anadolu'da belli başlı kaleleri de bu siyaset çerçevesinde tahkim ettirdi. Burada en dikkat çekici yer başkent Konya idi. Buraya Konya'nın bugün Alaeddin tepesinin etrafında bulunan iç suru hariç (Sarre, 1967, s. 89) şehrin dışına 5-6 kilometreyi bulan, 18 metre yüksekliğinde yaklaşık 3 metre genişliğinde sur inşa ettirmiştir. Surun her 40 metresinde bir tane olmak üzere 140 burçla takviye edildi. Ayrıca bu surlar 12 kapı ile dışarıya açılmakta idi. Surların inşası için büyük harcamalar yapılmış ve çok sayıda sanatkar mimar-mühendis istihdam edilmiş surların yüzlerce burç ve bedeninin yanı sıra şehre giriş ve çıkışı sağlayan ihtişamlı kapılar da yapılmıştır (Baykara, 1998, s. 23-25). Konya kalesinin kapı kemerleri gayet gösterişli idi. Sur duvarları muhtelif kabartma resim ve heykeller de yazılarla süslenmişti. Kale sanki açık hava müzesini andırıyordu. Dış surların çevresinde derin hendekler vardı. Meram Deresi ve sel suları bu hendeklere bağlanarak ikinci bir savunma hattı oluşturulmuş hendeğin kapılara rastlayan bölümlerinde birer köprü de bulunmaktaydı. Bu surlardan bugün hiçbir iz kalmamıştır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi 140 emir bu işle görevlendirilmiştir (İbn Bibi, 1996, s. 271). Bugün kaynaklarda kapı isimlerinden ve kitabelerden bu emirlerin bazılarını tespit edebiliyoruz (Sönmez, 1989; Hilmi, 1341; Ülkütaşır, 1949; Hacıgökmen, 2011, s. 119-137). Diğer şehirlerde, Kayseri-Sivas gibi kale tahkimlerinde de aynı şekilde davranılmıştır. Ancak Alanya Kalesi, diğer Selçuklu şehirleri gibi değildir. Bu şehir Sultan'ın şehridir. Bunu şehrin isminden ve kitabelerden görebiliyoruz. Sultan I. Alaeddin, Alaiye'yi fethettiğinde Konya kalesi gibi burç ve kulelerinin yapılmasını emretmiştir. Kalede toplam 83 kule ve 140 burç vardır. Surların içinde bulunan kentin su gereksinimini sağlamak üzere 1200 kadar sarnıç yapılmıştır (Seton Lloyd-D. Storm Rice, 1964, s. 11-12).

Sultan I. Alaeddin Keykubad Alanya'yı o kadar seviyordu ki kış aylarını genellikle burada geçiriyordu. İbn Bibi Sultan'ın Alanya'ya karşı sevgisinden dolayı "Deniz kenarında bir şehir var. Oranın kışı insana mutluluk veren bahar gibidir." diyerek methettiğini söyler (İbn Bibi, 1957, s.236; İbn Bibi, 1996, s. 254). Ayrıca İbn Bibi Sultan'ın Alanya'da geçirdiği zamanlarını çok güzel anlatır. Hatta nazma döker. Bu bilgilere göre Sultan Alanya'yı kışlak olarak kullanmıştır. Sultanın Alanya'da bulunduğu zamanlarda avlandığı, büyük toylar ziyafetler düzenlediği görülmektedir (İbn Bibi, 1957, s. 424, 447, 455; İbn Bibi, 1996, s. 425, 443, 450.) Günümüze kadar gelen, Sugözü, Hacı Baba, Çıplaklı,

Dimçayı Buzağı Avlusundaki av köşkleri bu durumu ortaya koymaktadır (Yavaş, 2016, s. 154-162). Sultan birçok önemli kararlarını Alanya'da almış veya herhangi bir önemli sefere çıkmadan burada bulunmuştur. Mesela Suğdak seferi öncesi (İbn Bibi, 1957, s. 315; İbn Bibi, 1996, s. 316), Harran Urfa, Rakka seferi öncesi (İbn Bibi, 1957, s. 447; İbn Bibi, 1996, s. 443) Alanya'da bulunmakta idi. Hatta burada önemli elçileri karşıladığı da oluyordu. Celaleddin Harzemşah ileri gelen emirlerini elçi olarak gönderdiğinde, Sultan I. Alaeddin Alanya'da idi. Rehberler elçi heyetini uçsuz bucaksız ormanlardan, kartalların rüyalarında dahi üzerinden geçmeye korkacakları dağlardan ve tepelerden binbir zahmetle geçirdiler (İbn Bibi, 1957, s. 374-375; İbn Bibi, 1996, s. 380) ifadelerine bakılırsa elçiler Hadim- Kuş yuvası yolu üzerinden gelmiş olmalıdır. Çünkü elçiler sarp dağlar ve uçurumlar kenarından getirilmiştir.

İbn Bibi yine elçilerin rehberler eşliğinde Alanya'ya gelişlerini öyle bir anlatır ki, sanki cennete gelmişler ifadesini kullanır. O şöyle yazar:

Toprağı misk kokan bir düzlük gördüler, lale ve kırmızı güller oraya hâkim olmuştu. Her taraf boydan boya Çin ipeği gibiydi. Hiç kimse öyle bir yere yer diyemezdi. Suları gül suyuna benziyordu. Ağaçlar dallarına kına yakmışlardı. Uzaktan deniz, yakında ise huriler gibi süslenmiş bir dağ görünüyordu. (İbn Bibi, 1957, s. 374-375; İbn Bibi, 1996, s. 380).

Alanya kalesi elçilere uzaktan süslenmiş bir dağ gibi gözükmiştir. Bugün bile Alanya kalesine uzaktan bakıldığında ihtişamlı görüntüsü düşünüldüğünde bu ifadelerin hangi duygularla yazıldığı ortaya çıkar. Sultan saltanatının son zamanlarında bile vaktini Alanya'da geçirmiştir (İbn Bibi, 1957, s. 454; İbn Bibi, 1996, s. 450-451) .

Sultan I. Alaeddin Keykubad'ın Alanya'ya karşı özel ilgisi kitabelere yansımıştır. Sultana ait kitabeler bir inşa kitabesi hüviyetinde değildir. Yani tarih amaçlı konmamıştır. Sultan'ın kitabeleri el-minnetü lillah= minnet Allah'adır, ifadesi ile başlar (Yardım, 2002, s. 88-97). Sanki Sultan Alanya'nın fethini nasip ettiği için Allah'a minnet etmektedir (bk. Ek-1). Selçuklu kitabelerinde görülmeyen birçok unvan Alanya kitabelerinde mevcuttur. Özellikle Kızılküle'nin güney tarafındaki kitabe bunu gösterir. Sultanın pek çok unvanını içine alan onun gücünü ihtişamını göstermesi bakımından önemlidir. Bu kitabenin Türkçe metni şöyledir:

Bu mübarek burcun yapılmasını Efendimiz Yüce Sultan Ulu Hakan, Milletlerin hâkimiyetini elinde tutan, Dünya sultanlarının sultanı Bilâdullâh'ın Hâmisi, İbâdullahın koruyucu, Dîn ve dünyânın ulusu, İslâmın ve Müslümanların yardımcısı, Kâinâtda adâletin dirilticisi, zâlimlerden mazlûmları insâflica koruyan, Yeryüzünde Allah'ın gölgesi, Güçlü kuvvetli devletin celâli, Şanlı milletin sığınağı, Adl ü insâfa hayât bahşeden karanın ve iki denizin sultanı, İns ü cinnin melce'i, Şark ve Garb'ın muhâfızı, Şelçukoğullarının tâci, Kralların ve sultanların efendisi, ülkeler fâtihi Kılıçarslan oğlu Keyhüsrev oğlu Keykubâd, Mü'minlerin emirinin burhanı-Allah saltanatını dâim eylesin-, 623 (1226) senesi Rebîü'lâhîrinin başında emretti. (Yardım, 2002, s. 80-82). (Ek-2).

Anadolu'nun bir çokyerinde Selçuklu dönemi eserleri tahrip edilip yıkılmıştır. Buna en güzel örnek Konya ve Malatyadır. Konya surları bugün temelleri dahi kalmamıştır. Malatya'da Selçuklu dönemine ait bir çok eser yıkılmıştır. Alanya'da ise Selçuklu dönemi eserlerinin bir çoğu bugün ayakta. Bundan dolayı Alanya kale kitabelerinin tamamı okunabilmiş ve yayınlanmıştır. Dolayısıyla kale inşasında isimleri geçen emirleri tespit edebiliyoruz.

Emir Karaca

Alanya kalesi inşasında bulunan emirlerin başında Emir Karaca gelmektedir. Emir Karaca'nın ismine Koca Kapı, Yukarı Kapı, Eski Pazar kapısı adları ile anılan kapıdan kalenin içine kadar ki bölümde bulunan üç kitabenin ikincisinde rastlamaktayız. Bu kitabelerden birincisi eskiden çinilerle süslü olduğu söylenen Sultan Alaeddin'in unvanın bulunduğu kitabedir(Ek-3). İkincisi ise Emir Karaca'nın isminin geçtiği kitabedir (Ek-4). Üçüncü kitabede sadece tarih belirtilir (Konyalı, 1946, s. 183). (Ek-5) Kapının üzerinde bir kat olduğu düşünülmektedir. Şimdi bu kat yıkılmıştır. Kapının sağ ve solundaki duvarları eskiden domates rengi murabbalarla süslü olduğunu Konyalı yazmaktadır

(Konyalı, 1946, s. 183). . Bu şerit süsler Güleşan sarayında da görülür (Yardım, 2002, s. 110) (bk. Ek-5a). Evliya Çelebi bu kapıyı "eski pazar kapısı" şeklinde adlandırır (Evliya Çelebi, 2001, s. 295; Edhem, 1956, s. 103; Fikri, 1940, s. 65) Karaca kapısı kalenin en büyük kapısıdır. Kızıl Kuleden ve buraya kadar devam eden burçlardan ve bedenlerden 5 sene sonra yapılmıştır (Konyalı, 1946, s. 183). 1201 tarihinde bu kapı kaleye sonradan açılmıştır. Kapıdan küçük bir sahanlığı girilir, soldaki burçtan batıya doğru asıl kale kapısının açıldığı görülür (Konyalı, 1946, s. 185).

Emir Karaca, I. Alâeddin Keykubad ve oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde tanınmış ve sayılı devlet büyüklerindedir. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in gözdelelerinden. Emir Karaca'nın Hristiyan köle olabileceği, (Kaymaz 2009, s. 45) dair bilgiler onun gulam olabileceği kanaatını uyandırmaktadır. Bu durum ve onun isminin Alanya kale inşasına bulunan birkaç emirden birisi olması Kir Fard ve Hond Hatun ile bağlantılı olabileceğini de düşündürür.

Karaca II. Gıyaseddin'in Emir-i Candarlık görevini yürütmekte idi. (Taneri, 1993, s. 193-194; Mansuroğlu, 1991, s. 24-25; Halil b. Şahin, 1453, s. 114; Uzunçarşılı, 1988, s. 358; Kalkaşandi, 1412, s. 20). Hüsameddin onun lakabı idi. Emir Karaca, I. Alaeddin Keykubad'ın ölümünden sonra Sivas'a Subaşı oldu. Sadeddin Köpek yalnız Emir Karaca'dan korkar ve yıldı. Sadeddin Köpek işi azıttıktan ve birçok devlet adamını öldürdükten sonra Sultan'ın huzuruna belinde kılıç ve kemer ile girmeye başlaması üzerine Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev 1238 yılında çok güvendiği Sivas Sübaşısına durumu anlatması için gulam-ı hass larından birini ona gönderdi ve derhal Kubad Abad'a gelmesini buyurdu. Sultanın buyruğunu alan Hüsameddin Karaca büyük bir gizlilik içinde Kubadabad'a geldi. (İbn Bibi, 1957 s. 480; İbn Bibi, 1996, s. 33; Yazıcızade Ali, 2009, s. 633). Hüsameddin Karaca, Sadeddin Köpek'in güvenini kazanmak için onun yemeği ve eğlencesine katıldı. Bu arada Hüsameddin Karaca, Köpek'i bertaraf planını Sultan ile çoktan yapmıştır. Hüsamedin Karaca bir gün Sultanın bezm meclisinde bulunulduğu sırada Sadeddin Köpek'i bir fırsatını bulup bezmden dışarı çıktığında, sopasıyla yaraladı. Sonra da sarayda Hüsameddin Karaca beyin yanında görevli emir-i âlem Toğan tarafından şarabhanede öldürülmüştü (İbn Bibi, 1957, s. 481; İbn Bibi, 1996 s. 34; Yazıcızade Ali, 2009, s. 633, Münecimbaş, 2001, s. 84).

Yakut Otakbaşı

Yine Orta kapı denilen Emir Karaca'nın yaptırdığı kapıyı geçtikten sonra tonoz kubbeli bir dehlize girilir. Buradan da kale içine açılan kapı ile kalenin sarnıç meydanına geçilir. İşte bu kapının meydana bakan yüzündeki kitabede (Ek-6) Yakut Otakbaşı'nın ismi vardır. Yani Orta kapı denilen yerden kalenin içine girilinceye kadar bölüm Emir Karaca ve Yakut Otakbaşı yaptırmıştır (Konyalı, 1946, s. 187). Yakut Otakbaşının da Emir Karaca gibi Sultan'ın çok yakınında görev yapan birisi olduğu düşünülebilir. Kitabede Yakut isminin yanına yaptığı görev yazılmıştır. Otakbaşı veya Odabaşı, Sultanın "Halka-yı hâs"(Köprülü, 1981, s. 133-138; Uzunçarşılı,1970, s. 100-101; Bombacı, 1978, s. 343-368; İbn Bibi, 1957, s. 267; İbn Bibi, 1996, s. 285) ve "Mülâzimân-ı yatak" denilen gulâmların başında, "visâkbaşı veya odabaşı" unvanı ile emirler bulunmakta idi (İbn Bibi, 1957, s. 521; İbn Bibi, 1996, s. 67).

Yakut Otakbaşı kimdir? Onun tam ismi Bedreddin Yakut idi. En başta isminden onun orduda otakbaşılık görevinde bulunduğunu görebiliriz. Ancak onun en önemli görevi emir-i dad'lık (Merçil, 1995, s. 225; Taneri, 1993, s. 130; Şemis Şerik-i Emin, 1357, s. 270-271) idi. O bu görevde iken Sultan I. Alaeddin Keykubad'ın Eyyübiler üzerine yapılan sefere katılmıştır. Bu seferde orduyu idare edenler Çaşnigir Mubarizeddin Çavlı, Emir Şemseddin Altun-aba, Candar Behram Şah, Emir-i Dâd Bedreddin Yakut idi (İbn Bibi, 1957, s. 440). Bedreddin Yakut burada ordunun sağ kanat kolunu idare ediyordu (630 H. 1233). Bu tarihten sonra Selçuknamelerde çeşitli unvanlarla anılan iki Yakut daha vardır. Birisi Sinaneddin Yakut diğeri de Eminüddin Yakut'tur (Konyalı, 1946, s. 187-188). Sinaneddin Yakut, I. Alâeddin Keykubad'ın oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Erzurum serdarı idi. Erzurum'a

tecavüz eden Moğol askerleri tarafından yenilerek oğlu ile beraber öldürülmüştür (İbn Bibi, 1957, s.517; İbn Bibi 1996, s. 64; Konyalı, 1946, s. 187). Eminüddin Yakut, II. İzzeddin Keykavus'un hükümdarlığı zamanında üsdâdud-dar idi (Kucur, 2006, s. 1-10; Yılmaz, 2009, s. 1-24; Ayaz, 2012, s.393-395). O da rakipleri tarafından Moğollara Alıncak Noyan'a teslim edilerek öldürüldü (İbn Bibi, 1957, s. 643-644; İbn Bibi, 1996, s. 152, Konyalı, 1946, s. 188).

Yinal

Ehmedek burcundaki 624/1227 tarihli kitabede geçen Yinal, (Ek-7) ismi hakkında pek bilgiye sahip değiliz. Ancak kitabe de çok ilginç bir şekilde Yinal isminden önceki satır kazanmıştır.

1. Es- Sultanu'l- muazzam 'Alau
2. d-dünya ve'd-din Keykubad bin Keyhüsrev
- 3.....
- 4.Kemterin-i bendegan Yinal
5. Sene erbe'a ve 'ısrin ve sitte miye (624).

Bu durum biraz aşağıda anlatacağımız Eseddin Ayaz da olduğu gibi Yinal'ın siyaseten katle maruz kaldığını söylememiz mümkündür (Arık, 1999, s. 43-94; Nizamülmülk, 35-37, 48-49, 71). Sultan Yassıçemen savaşı sonrasında Kayseri'ye dönmüştü. Ancak bu arada Alaiye'den bir mektup aldı. Bu mektupta Alaiyye kale dizdarının hıyanet ederek Kıbrıslılar ile anlaştığı yazıyordu. Sultan, Kayseri'den 3 günde Alaiyye'ye gizlice gitmiş, meseleyi tahkik etmiş ve böyle bir hıyanetin varit olduğu anlaşılınca dizdarı idam etmiştir (İbn Bibi, 1957, s. 416-418; Turan, 1970, s. 374). İşte bu kale dizdarı bize göre Yinal olabilir. Bu olaydan sonra üçüncü satır kazanmış, burada bulunan asıl ismi silinmiş, dördüncü satır Kemterim-i Bendegân (aciz kul) tabirinden dolayı kalmıştır. İbn-i Bibi bu olayı detaylı şekilde yazar ama emirin ismini vermez (İbn Bibi, 1957, s. 416; Turan,1970, s. 397). Bu olayın I. Alaeddin Keykubad'ın Harzemşah'a karşı seferinden sonra bu durumu Kıbrıs haçlıların bir fırsat kolladığı ve Hristiyan halk arasında bazı kimseleri tarafına çekmeleri üzerine vuku bulduğunu düşünüyoruz .

Eseddin Ayaz

Alanya kalesinde İç kaleden tophaneye kadar inen surlar, halk arasında Esed Burcu diye adlandırılır. Hatta bu burcun denize bakan tarafında kitabesiz bir mezar bulunmaktadır. Burcun hiçbir yerinde kitabe yoktur. Buna göre Şarabsa Hanının adının Şarab-sâlâr'dan geldiği gibi, burcun adı da emir Eseddin'in adından gelmiş olması muhtemeldir (Hacıgökmen, 2010, s. 487,488). Eseddin Ayaz ile ilgili yayınladığımız makalelerde hayatıyla ilgili bilgiler vermiştik (Hacıgökmen, 2010, s. 471-488). O Şarapsa hanının banisidir. Halk arasında bu hanın Şarabsa olarak anılmasının sebebi Eseddin Ayaz'ın Selçuklu sarayında yaptığı Şarapsalarlık (Hacıgökmen, 2004, s. 474) görevinden ileri gelmektedir. Eseddin Ayaz hem Konya surlarında inşasında bulunmuş hem de bu surların yapımına nezaret etmiştir. O, I. Alaeddin'in Keykubad'ın bütün imar faaliyetlerine katılmıştır. Kubad-abad ve Alanya yolu üzerinde bulunan müteselsil küçük büyük hanların bazılarını Ayaz-ı Eseddin 'ın yaptırdığına dair bir kitabe bulunmuştur. (Bk. Ek-8). Bu müteselsil hanlar içinde Köpek b. Muhammed (Sadeddin Köpek)'inde hanlardan bazılarını yaptırdığını biliyoruz (Cansız, 2018, s. 630). Bu da Eseddin Ayaz ile Sadeddin Köpek arasında bir ilişkinin varlığını ortaya koyabilir.

SONUÇ

İfade ettiğimiz gibi Alanya Sultan I. Alaeddin'in kendine ait, kendi ismini verdiği bir şehirdir. Bugün tamamı ayakta olan surlarda bulunan kitabeler ve Sultanın aldığı ünvanlar bunu açıkça göstermektedir. Kalenin bu özelliği yanında Sultanın kale inşaatında kendisine çok yakın bazı emirleri de dâhil ettiği görülmektedir. Bunlar Emir Karaca, Yakut Otakbaşı, Eseddin Ayaz adlı emirlerdir. Emir Karaca sultanın çok yakınında bulunan bir emirdir. O sultanın Sivas sübaşısı olmuş, aileye yakınlığından dolayı II. Gıyaseddin'in emir-i candarı olmuştur. Yakut Otakbaşı'ya gelince sultanın

mülazıman-ı yatak'ı, yani savaşta ve barışta sultanın otağını, sarayda yattığı odayı koruyan emirlerin başı idi. Esededdin Ayaz ise Selçuklu ailesine çok yakın bir emir idi. O hem şarabsalar, hem de bir nevi sultanın bu inşa faaliyetlerinde nezaret eden bir emir idi. Konya kalesinden Şarabsa hanına kadar inşaat faaliyetlerinde bulunmuştur. Sultan Alanya'ya kendi ismini vermesi, burada yaptırdığı tersane, kızilkule, saray ve sur eklemelerindeki kitabelerde aldığı özel unvanlar bu bölgeye gösterdiği önemi, sevgiyi, yakınlığı göstermektedir. Bur durum yukarıda görüldüğü üzere sur inşasına katılan emirlerin Sultana yakınlığı da bu durumu çok açık göstermektedir.

SUMMARY

In the aftermath of the battle of Malazgirt, the Byzantine military was entirely depleted in Anatolia. The Byzantine Empire was facing considerable difficulties in maintaining its military operations, even in the vicinity of Istanbul. The geography of Anatolia was devoid of any notable features. In consequence, the orders dispatched to Anatolia by Sultan Alp Arslan were situated in the vicinity of Sapanca Lake and advanced as far as Kadikoy. This situation facilitated the settlement of Turkish tribes in Anatolia. Consequently, the Danishmendids in Tokat, the Mengücekids in Erzincan and Kemah, and the Saltukids in Erzurum were readily established, which in turn facilitated the establishment and development of numerous settlements in Anatolia. Following the First Crusades, many cities and towns began to be fortified.

Following the establishment of the Seljuk state, particularly after Konya was designated as the capital, it is evident that a series of enhancements and fortifications were undertaken in various castles, including those in Kayseri, Sivas, Malatya, Afyon and Erzurum, with Konya being a notable example. The first evidence of this situation can be found in the reign of Seljuk Sultan Mesud I (1116-1155). Of all the Seljuk sultans, Alaeddin Keykubad I is perhaps the most remarkable. From the moment of his ascension to the throne (1220-1237), he initiated the process of fortifying the fortresses in the Seljuk country. Sultan Alaeddin I was the instigator of this process, beginning with the capital Konya (Darü'l-Mülk). The Sultan initially issued an edict, requesting the participation of all emirs in the construction of the fortifications. This situation was reflected in other significant urban centres, such as Kayseri and Sivas, which underwent extensive construction works. Following the conquest of Kalonoros (Alaiyye) by Sultan Alaeddin Keykubad I, an important Mediterranean port situated after Antalya, the immediate commencement of fortification works on the castle is evident. It is noteworthy that Sultan Alaeddin I evinced a particular interest in Alaiyye, which he displayed affection for. Sultan Alaeddin I initially demonstrated his affection for the location by bestowing upon it his own name. This sentiment is also reflected in the inscriptions, in which the Sultan appears to be thanking God for taking this region (al-minneti lillah). The majority of the castle walls, including Kızilkule, Tersane and the majority of the other buildings, are attributed to Sultan Alaeddin. It is notable that a relatively modest proportion of the fortifications was constructed by a number of emirs.

The emirs in question exhibit a number of noteworthy characteristics. It is crucial to situate Emir Karaca at the core of this discussion. Emir Karaca is the Sultan's most favoured emir. In other words, he served as the Sultan's close personal bodyguard. Subsequently, he will serve as the personal bodyguard of Sultan Alaeddin's son, Gyaseddin Keyhüsrev II. He will subsequently be appointed Kayseri Subashi. Subsequently, he assumed a prominent role in the assassination of Emir Sadeddin Kopek, who sought to assume control of the state. Esededdin Ayaz was closely aligned with Alaeddin and appointed as controller of his drinking in Sarapsalar. Following the demise of Sultan Alaeddin, this emir even orchestrated the kidnapping of his daughters to Egypt. Another emir, Yakut Otakbashi, was responsible for commanding the troops tasked with safeguarding the Sultan's personal harem. This study presents a comprehensive account of the emirs involved in the construction of the walls of Alanya (Alaiyye) based on an analysis of historical sources.

Makale Bilgileri		Article Information	
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.	Ethics Committee Approval:	Ethics Committee Approval.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yok.	Informed Consent:	No participants.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.	Financial Support:	No financial support from any institution or project
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.	Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

KAYNAKÇA

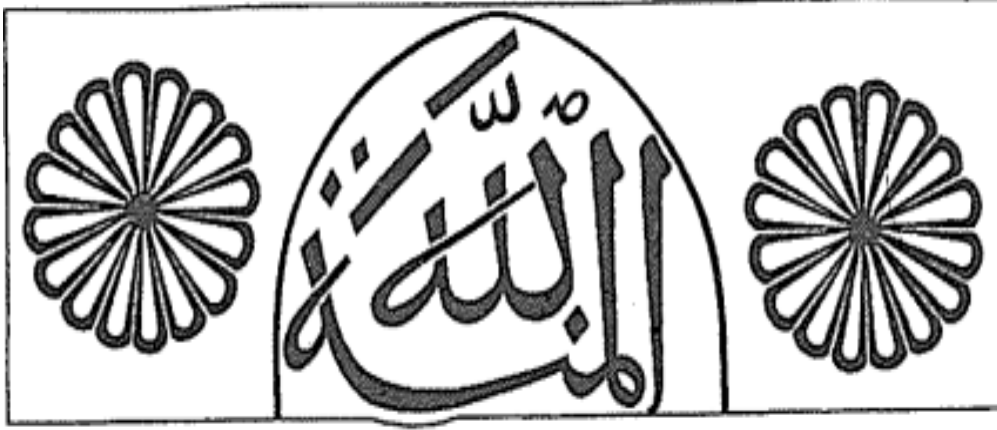
- Arık, F. Ş. (1999). Türkiye Selçuklu Devleti'nde siyaseten katl (1075-1243). *Belleten*, 63(236), 43-94.
- Ayaz, Y. (2012). Üstâdüddâr. *İslam ansiklopedisi* (C. 42, s. 393-395). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Barthold, V. (1990). *Moğol istilasına kadar Türkistan*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Baykara, T. (1998). *Türkiye Selçukluları devrinde Konya*. Konya: Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Bombaci, A. (1978). The army of the Saljuqs of Rum, *Annali*. 38(4), 343-369.
- Cansız, M. (2018). Manavgat Sırtköy Tolhan yazıtı. Antalya kitabı Selçukludan Cumhuriyet'e Sosyal Bilimlerde Antalya. Akdeniz Üniversitesi Uluslararası I. Antalya Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (s. 638-647). Konya: Palet yay.
- Erten, S.F. (1940), *Antalya vilayeti tarihi*, İstanbul: Tan Matbaası.
- Grousset, R. (1980). *Bozkır imparatorluğu: Attila, Cengiz Han, Timur* (M. Reşat Uzmen çev.). İstanbul: Ötüken yayınevi.
- Hacıgökmen, M. A. (2010). Türkiye Selçuklu devlet adamlarından Esededdin Ayaz. *Selçuk Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, (27), 471-488.
- Hacıgökmen, M. A. (2011). I. Alaeddin Keykubat dönemi emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (D. ?-Ö. 1262). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 30(50), 119-136. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000498
- Hacıgökmen, M.A. (2004). Şarapsa Hanı ve şarapsa adı üzerine bir araştırma. *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III*. 411-445, Alanya.
- Halil Edhem (1328), *Tarih-i Osmani encümeni mecmuası* (C. 27). İstanbul.
- Hüseyin Hilmi (1341), *Sinop kitabeleri*. Sinop: Sinop Matbaası.
- İbn Bibi (1957). *El- Evâmirü'l- alaiyye fi'l-umuri'l- Alaiyye I* (Haz. A. Erzi- N.Lugal). Ankara.
- İbn Bibi (1996), *El- Evâmirü'l- alaiyye fi'l-umuri'l- Alaiyye* (M. Öztürk Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı yay.
- İbn Bibi, (2007). *Selçukname* (M. H. Yinanç Çev.). Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1953). Türk tarihinde Moğollar ve Cengiz meselesi. *Tarih Dergisi*, 5(8), 105-136.
- Kahraman, S.A. (2011). *Evlîya Çelebi seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaymaz, N. (2009) . Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyasüddin Keyhüsrev, Ankara : TTK yay.
- Koca, S. (2009). Moğol istilâsına karşı Sultan I. Alâeddîn Keykubâd'ın güvenlik politikası. *Gazi Türkiyat*, 1(5), 187-216.
- Konyalı, İ.H. (1946). *Alanya*. İstanbul: Ayaydın Basımevi.
- Köprülü, F. (1981). *Bizans müesselerinin Osmanlı müesselerine tesiri*. Ankara.

- Kucur, S. (2006). Vekîl-i hâsslık ve Selçuklu saraylarında üstâdü'd-dârlık. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. İstanbul.
- Kunduracı, O. (2002). Kubadabad-Alanya Selçuklu kervan yolu güzergâhı üzerine yeni araştırmalar. *6.Orta çağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. Kayseri.
- Lloyd, S.; Rice, D. (1964). *Alanya (Alaiyya)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mansuroğlu, M. (1991). Candar. *İslam Ansiklopedisi* (C. 3, s. 24-25). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Merçil, E. (1995). Selçuklularda emîr-i dâd müessesesi. *Bellekten*, 59, 327-340. doi: 10.37879/bellekten.1995.327
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah. (2001), *Câmiü'd-düvel* (A. Öngül çev.). İzmir: Akademi Kitabevi.
- Sarre, F. (1967). *Konya köşkü* (Ş. Uzluk çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sönmez, Z. (1989). *Başlangıçından 16. yüzyıla kadar Anadolu Türk-İslam mimarisinde Sanatçılar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Şemîs Şerîk-i Emîn (1357). *Ferheng-i ıstılâhât-ı dîvânî-yi devrân-ı Mogül*. Tahran.
- Taneri, A. (1993). Candar. *İslam Ansiklopedisi* (C. 7, s.193). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Taneri, A. (1993). Emir-i dad. *İslam Ansiklopedisi* (C. 11, s. 130). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988), *Osmanlı Devleti teşkilatına medhal*. Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Ülkütaşır, M. (1949). *Sinopta Selçukîler zamanına ait tarihî eserler*. Türk Arkeoloji Dergisi (5), 112-151.
- Yardı, A. (2002). *Alanya kitabeleri*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yavaş, A. (2016). Alanya-Çıplaklı mahallesinde bilinmeyen bir Selçuklu köşkü. *Sanat Tarihi Dergisi*, 12 (12).
- Yazıcızade Ali (2009) *Tevârîh-i al-i Selçuk [Oğuznâme, Selçuklu târihi]* (Haz. A. Bakır). İstanbul: Çamlıca yay.

EKLER

Ek-1: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s.76.

Ek-1a: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 84.

c) Kızıl Kule'nin Güney Tarafındaki İnşâ Kitâbesi

- ۱- امر بعمارة هذا البرج المبارك مولانا السلطان المعظم شاهنشاه الاعظم مالك رقاب
- ۲- الامم سلطان سلاطين العالم حامي بلاد الله حافظ عباد الله علا الدنيا
- ۳- و الدين غياث الاسلام والمسلمين محيي العدل في العالمين منصف المظلومين من الظالمين
- ۴- ظل الله في الارضين جلال الدولة القاهرة مغيث الامة الباهرة محيي العدل و الانصاف
- ۵- سلطان البر و البحرين كهف الثقليين محرز الخافقين تاج آل سلجوق سيد الملوك
- ۶- والسلاطين ابو الفتح كيقباد بن كيخسرو بن قلج ارسلان برهان امير المؤمنين
- ۷- خلّد الله سلطانه في غرة ربيع الاخر لسنة ثلث و عشرين وستماية

- 1- Emera bi-'imâreti hâzâ'l-burc'il-mübârek Mevlânâ es-Sultân'ül-mu'azzam Şâhinşâh'il-a'zam Mâlikü rikâb'
- 2- il-ümem Sultânü selâtîn'il-'âlem Hâmî bilâdillâh Hâfîzu 'ibâdillâh 'Alâ'üd-dünyâ ve'
- 3- d-dîn Gıyâs'ül-İslâm ve'l-müslimîn Muhyî'l-'adli fî'l-'âlemîn Munsıf'ül-mazlûmîn min'ez-zâlimîn
- 4- Zıll'ullâhi fî'l-arazîn Celâl'üd-devlet'il-kâhira Mugîs'ül-ümme't'il-bâhira Muhyî'l-'adli ve'l-insâf
- 5- Sultân'ül-berri ve'l-bahreyn Kehf'üs-sakaleyn Muhriz'ül-hâfikayn Tâcü âl-i Selçûk Seyyid'ül-mülûk
- 6- ve's-selâtîn Ebû'l-feth Keykubâd b. Keyhüsrev b. Kılıç Arslan Burhânü emîr'il-mü'minîn
- 7- Halledellâhü sultânehü fî gurreti Rebî'il-âhir li-sene selâse ve 'işrîn ve sitte miye.

Ek-2: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 80.

Bu kitâbe, muhtevâsı bakımından da çok zengindir. Şiir gibidir; secfelerle süslenmiş ve zenginleştirilmiştir. Metin, kitâbe formundan çıkarılıp şiir gibi istiflenince, edebî değeri daha da ön plâna çıkmaktadır:

<i>Bu mübârek burcun yapılmasını</i>	امر بعمارة هذا البرج المبارك
<i>Efendimiz Yüce Sultan</i>	مولانا السلطان المعظم
<i>Ulu Hâkân</i>	شاهنشاه الاعظم
<i>Milletlerin hâkimiyetini elinde tutan</i>	مالك رقاب الامم
<i>Dünyâ sultanlarının sultanı</i>	سلطان سلاطين العالم
<i>Bilâdullâh'ın Hâmîsi</i>	حامي بلاد الله
<i>İbâdullahın koruyucusu</i>	حافظ عباد الله
<i>Dîn ve dünyânın ulusu</i>	علا الدنیا و الدین
<i>İslâm'ın ve müslümanların yardımcısı</i>	غياث الاسلام و المسلمين
<i>Kâinâtda adâletin dirilticisi</i>	محمي العدل في العالمين
<i>Zâlimlerden mazlûmları insâflıca koruyan</i>	منصف المظلومين من الظالمين
<i>Yeryüzünde Allah'ın gölgesi</i>	ظل الله في الارضين
<i>Güçlü kuvvetli devletin celâli</i>	جلال الدولة القاهرة
<i>Şanlı milletin sığınağı</i>	مغيث الامة الباهرة
<i>Adl ü insâfa hayât bahşeden</i>	محمي العدل و الانصاف
<i>Karanın ve iki denizin sultanı</i>	سلطان البر و البحرین
<i>İns ü cinnin melce'i</i>	كهف الثقليين
<i>Şark ve Garb'ın muhâfızı</i>	محرز الخافقين
<i>Selçukoğullarının tâcı, Kralların ve sultanların efendisi</i>	تاج آل سلجوق سيد الملوك والسلاطين
<i>Ülkeler fâtihi Kılıç Arslan oğlu Keyhüsrev oğlu Keykubâd</i>	ابو الفتح كيقباد بن كيخسرو بن قلعج ارسلان
<i>Mü'minlerin emîrinin burhânı -Allah saltanatını dâim eylesin-</i>	برهان امير المؤمنين خلد الله سلطانه
<i>623 (1226) senesi Rebü'lâhîrinin başında emretti</i>	في غرة ربيع الاخر لسنة ثلث و عشرين و ستمائة

Ek-2a: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 83.

Ek-3: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 107.

Ek-4: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 107.

Ek-5: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 108.

Ek-5a: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 110

b - Kapı Sahanlığındaki Kitâbe

۱- السلطان المعظم علا الدنيا والدين
 ۲- كيقباد بن كيخسرو برهان امير المؤمنين

1- *es-Sultân'ül-mu'azzam 'Alâ'üd-dünyâ ve'd-dîn*

2- *Keykubâd bin Keyhüsrev Burhânü emîr'il-mü'minîn*

Türkçesi: "Yüce sultan, din ve dünyânın ulusu, emîrilmü'minînin burhânı Keyhüsrev oğlu Keykubâd".

Ek-5b: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 111.

Ek-5c: İ. Hakkı Konyalı, *Alanya (Alâtiyye)*, (İstanbul:Ayaydın Basımevi, 1946), s. 184.

Ek-6: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 112.

9 - EHMEDEK BURCU KİTÂBESİ

۱- السلطان المعظم علا
۲- لدنيا و الدين كيقباد بن كيخسرو

- 1- *es-Sultân'ül-mu'azzam 'Alâ'ü*
- 2- *d-dünyâ ve 'd-dîn Keykubâd bin Keyhüsrev*

۱- کمترين بندكان ينال
۲- سنة اربع و عشرين (و) ستمائة

- 1- *Kemterîn-i bendegân Yinal*
- 2- *Sene erbe'a ve 'ısrîn (ve) sitte miye*

Türkçesi : “Yüce sultan, dîn ve dünyânın ulusu, Keyhüsrev oğlu Keykubâd. Çok âciz kulları Yinal. 624 senesinde”.

Ek-7: Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri*, (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2002), s. 113.

Ek-9: En-nahif Ayaz-ı Şarab-sâlâr afaullah fi Muharrem sene tis'un ve işrine ve sittemie (629/1231)